

TAŞLARIN İZİNDE GEÇEN BİR ÖMÜR ve TAŞLARIN COĞRAFYASI

Ekrem Hayri PEKER*

*Araştırmacı-Yazar

ÖZET

Servet Somuncuoğlu (1964-2013) yaptığı çalışmalarla Türk tarihinin önemli bir kısmını aydınlatmıştır. Kayalar üzerine yapılmış resimleri fotoğraflamıştır. Bu resimler Eski Türk topluluklarına aittir. Kayalardaki resimler için dövme ve kazıma teknikleri kullanılmıştır. Kayalar üzerinde insan görüntüleri yanında boğa, keçi, geyik, yaban domuzu, köpek gibi yabani ve evcil hayvan görüntüleri de bulunur. Kayalıktaki bu resimler, Doğu Anadolu ile Azerbaycan ve Orta Asya bozkırları arasında çok eski bağlar olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Servet Somuncuoğlu, Kaya Resimleri, Saymalı Taş,

ABSTRACT

Servet Somuncuoğlu (1964-2013) has illuminated a significant part of Turkish history with his works. He has photographed pictures that made on the rocks. These pictures on the rocks belonged to the ancient Turkish communities. Tattoo and scraping techniques were used for the pictures on the rocks. There were human images on the rocks as well as wild and domestic animal images such as bull, goat, deer, wild boar, dog. These pictures on the rocks revealed very old ties between Eastern Anatolia and Azerbaijan and Central Asian steppes.

Key Words: Servet Somuncuoğlu, Pictures on the rocks, Saymalı Taş,

Giriş

Sömürgeci kâşifler çıktıkları kıyılara uzun bir taş dikerlerdi. Taşın üzerinde “Burası falanca krala veya kraliçeye aittir” diye yazarmış. Taşlar, dayanıklı oldukları için tarih boyunca çok önemliydi. Kimi imparatorlar, krallar, beyler zaferlerini taşlara kazıtırlardı. Binlerce yıl önce yaşanmış olayları ya taşların üzerindeki yazılardan, ya üzerlerinde çivi yazısı olan kil tabletlerden, ya da tapınaklardaki resim ve hiyerogliflerden öğreniyoruz. Halen taşlara kazınmış, okunamayan yazılar ve dolayısıyla çözülemeyen diller var.

Sadece taşlar mı? Kilim ve halı desenleri; çanak çömlek üzerindeki desenler, yer adları, kullanılan aletler, türküler, gelenekler... Tarih araştırmacıları için birer delildir.

Son dönemde Türk tarihine katkı koyanların başında Servet Somuncuoğlu gelir. Bursa doğumlu olan Somuncuoğlu, (d. 14 Mayıs 1964, Karacabey - ö. 6 Ağustos 2013), Türk gazeteci, yazar, araştırmacı, yönetmen, fotoğraf sanatçısı, televizyon programı yapımcısı. Somuncuoğlu, 2008 yılı Sedat Simavi Sosyal Bilimler Ödülü sahibidir.

Somuncuoğlu, Arifiye Öğretmen Lisesi, Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü ve İstanbul Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünde öğrenim görmüştür. 1988 yılından sonra TRT İstanbul Radyosunda prodüktör olarak çalışmıştır.

Servet Somuncuoğlu, uluslararası usta fotoğraf çekimleri ile dünyanın birçok ülkesinde bulundu. Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tuva, Moğolistan ve Kosova'da fotoğraf çekimleri yapmıştır. Özellikle Sibiry'a da kaya üzerlerindeki çizimleri inceleyip fotoğraflamıştır. 2013 yılında kalp krizi sebebiyle ölmüştür. Mezarı Bursa'nın Karacabey ilçesindedir.

Tamgalı Say'a Yolculuk

Kardeşiyle Türk Dünyası Araştırmaları Vakfına giden tarih meraklısı Somuncuoğlu, kardeşi vasıtasıyla Türkçülük üzerine araştırmalar yapan Turgay Tüfekçioğlu'yla tanışır.

Turgay Bey, aynı zamanda Bursa Türk Ocağı yönetimindeydi. Turgay Bey, Antik Çağ Türk yazıtları üzerine araştırmalar yapan, bu yazıları okuyup, yayınlayan Kazım Mirşan'a destek veriyordu.

Turgay Bey, Bursa Türk Ocağı çevresinde toplanan bir gurup Türkçü, çalışmalarından bilgi sahibi oldukları Ön Türk tarihi üzerine çalışmalar yapan, Avrupa'da bulunan runik yazılı yazıtları okuyan ve yayınlayan Kazım Mirşan'ın sağlığı yerindeyken Kazakistan ve Kırgızistan'a iki haftalık bir gezi düzenlediler.

Kazım Mirşan, Gazeteci Aslan Bulut, Bursalı sanayiciler; Oğuz Yıldırım, Turgay Tüfekçioğlu, Fuat Bursalı, Mete Tetik, Mete Akyol, Feyyaz Öz Yüksel, Ertan Dileköz, akademisyenler İsmail Tatlıoğlu, Prof. Ali Bahadır, Gazeteci Celil İnce, Bursa Türk Ocağı yöneticilerinden Zeki Saral, Doktor Mehmet Bayraktar ve Cenk Nadir katıldı.

Turgay Bey, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'ndan tanıdığı Servet Bey'i gezinin fotoğrafçısı olması istedi. Geziye çoğunluğunu Bursa Türk Ocağı üyelerinin oluşturduğu 18 kişi katıldı.

26 Mayıs-10 Haziran tarihlene bu gezi Kazakistan'dan başladı. Burada temas ettikleri Bilimler Akademisi ve Manas Üniversitesi'ne mensup tarihçi ve arkeologlarla görüşen guruptakiler Kazak araştırmacılarla beraber Tamgalısay'a gittiler. Geziye gidenler önce "Altın Elbiseli Adam"ın bulunduğu kurgan'a gittiler. Daha sonra Tamgalısay'a geçtiler.

Tamgalısay; kaya resimleri-piktograf ve tamgalar. Aynı zamanda ibadet yeri, mezarlar var. Sanki bir mabet havası vardı. Almaata/almatı'dan 150 kilometre kuzeyde bulunuyordu. On bin yıllık resimler ve kalıntılar vardı.

Geziye katılanlar

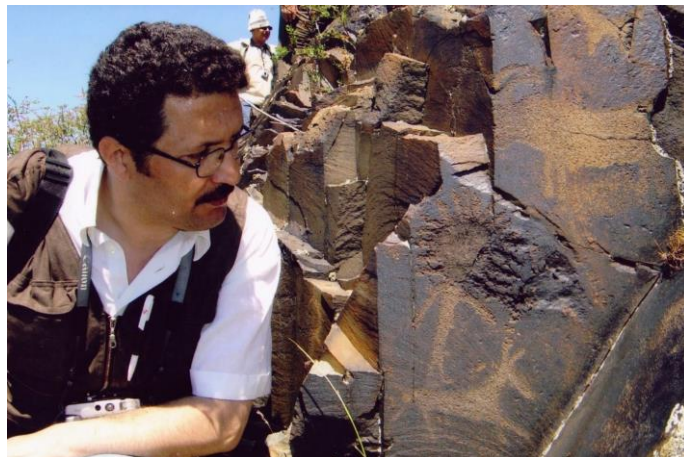
(ortadaki üç kişi: Turgay TÜFEKÇİOĞLU, Kazım MİRŞAN ve üçüncü kuşaktan bir bayan akrabası)

2005 yılı Temmuz ayında Kırgızistan'da Tanrı Dağlarında "Saymalı Taş - Türklerin Bilinçaltı" çalışmasını yaptı. Bu çalışma Atlas dergisinin Aralık 2005 sayısında yayınlanmıştır.

Tamgalısay için ansiklopedilere baktığımızda şunları okuyoruz:

“Kazakistan'da Yedisu bölgesinde bulunan 2004 yılında UNESCO Dünya Mirasları listesine katılan bir kültürel varlıktır. Tamgalı kültürel mirası, Almatı şehrinin 170 km kuzeybatısında, 900 hektar alanı kapsamaktadır. Alanda Tunç Çağından kalma kayalar üzerinde insan görüntüleri yanında boğa, keçi, geyik, yaban domuzu, köpek gibi yabani ve evcil hayvan görüntüleri de bulunur.

Kaya resimleri çeşitli zamanlara ait olmasına rağmen, çoğu bronz çağına ve MÖ 3000 yılına kadar kadar uzanır. En yeni resimler ise MS 13. yüzyılda yapılmıştır. Tamgalı'da, kaya resimleri yanında çok sayıda olan ilk çağdaki uygarlıklara özgü mezarlar, ibadet ve sunak yerleri de bulunur.”

Gazeteci Arslan BULUT Saymalı Taş'ta kaya resimlerini incelerken

Atlas dergisinde 2007 yılı Aralık ayı sayısında "Taştaki Türkler" konulu yazı ve fotoğrafları yer almıştır. "Sibirya'dan Anadolu'ya Taştaki Türkler" adlı eseriyle Sosyal Bilimler dalında 2008 Sedat Simavi Ödülünün sahibi olmuştur.

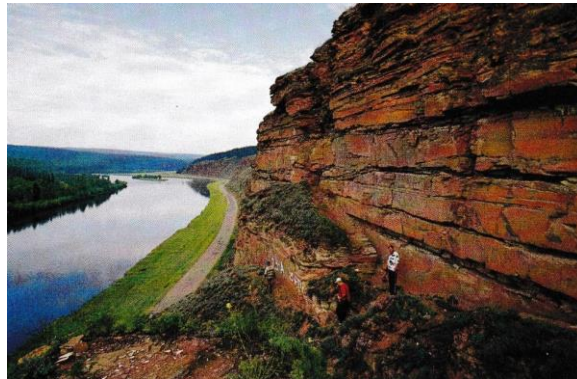

Geziye katılanlar

(Ortada elinde fotoğraf makinesi ile Servet SOMUNCUOĞLU)

Taşlardaki izler

Taşlardaki resimlerin kapladığı alan Sibirya, Lena Nehri boyları, Gobi Çölü, Moğolistan, Kırgızistan, Mavaraünnehir, İran, Kazakistan, Azerbaycan, Rus bozkırları, yani Deş-i Kıpçak (Kıpçak Bozkırı), İskandinavya, Hakkâri'nin Gavuruk yaylasından İzmir Konaklı'ya kadar uzanıyor. Biran gözlerinizi kapayın ve bu coğrafyayı tahayyül edin. Bu coğrafyaya saçılmış kaya resimleri, kurganlar, yer adları, balballar ve taş babalar ortak bir kültüre işaret ederler. Bu çağlarda dünya nüfusunun yirmi milyon civarında olduğunu ve bölgede başka halklarında yaşadığını unutmamak gerekir. Bölgede ileride Çin, Moğol ve İrani/Ari halklarını oluşturan kavimlerde kavimler de bulunuyordu.

2004 yılında Bursalı bir gruba fotoğrafçı olarak dâhil olan Servet Somuncuoğlu, gördüklerinden ve bu gurubun kültürel rehberi, Runik alfabeyle yazılmış yazıları okuyan Kazım Mirşan'ın anlattıklarından etkilenir.

Kazakistan'dan Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'e Manas Üniversitesi'nde konferans vermek ve buradaki akademisyenlerle görüşmeye gelen grubun konakladığı otele yaşlı bir Kırgız gelir. Yaşlı adam, heyettekilere Saymalı Taş'ı ve buradaki binlerce resmi anlatır. Ancak, dağa yılın çok kısıtlı günlerde çıkılabiliyordu. Bu dağda yüz binden fazla kaya resmi bulunmaktadır.

Şahsım¹ Özbekistan'da yaşadığım yıllarda Özbekistan Milli Müzesinde Saymalı Taş'tan getirilmiş bazı kaya resimlerini görmüştüm. Ama fotoğraflarını çekmek nedense aklıma gelmemişti.

Bu geziden birkaç yıl önce Hakkâri'de ve Denizli'de kaya resimleri bulundu. İkibinlerin başında Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da çok sayıda kaya resmi ve steller bulunmuştu. Buluntular bazı tarihi varsayımları sarsıyordu.

Hakkâri Stelleri

1999 yılında Hakkâri'deki ortaçağ kalesinin eteklerinde tesadüfen 13 stel bulundu. Bölgede arkeolojik araştırmalar için bulunan Prof. Veli Sevin stellerin olduğu bölgede de araştırmalar yaptı. Hakkâri'de bulunan taşlar, Orta Asya'daki ölü gömme adetlerini andırıyordu. Ölülerin gömüldükleri mezarların çevresine "Balbal" denilen insan biçiminde bazen boyları iki-üç metreyi bulan taşlara benziyorlardı.

Bulunan stellerle taşlardaki kap tutma benzerlikleri şaşırtıcıdır. Kültürel benzerlik, Güney Kafkasya, Erdebil-Hazarın Güneybatısına uzanan yöreyle de bölgenin ilişkili olduğunu

---

¹ Ekrem Hayri Peker

gösteriyor. Bölgede yaşayanlar Assur'dan, Tahran üzerinden Türkistan'a uzanan ticari yola 100-150 kilometre uzaklıktadır.

Hakkâri'de bulunan stellerin Kırgızistan, Kazakistan ve Moğolistan'da bulunan ve "balbal" adı verilen mezar taşları ile büyük benzerlikler gösterdiğini ifade eden Prof. Dr. Sevin: "Orta Asya'daki Göktürk dönemine tarihlenen stellerdeki vazgeçilmez unsur olan bir kap tutma pozisyonu, Hakkâri stellerinin en tipik, en can alıcı karakteristiğini oluşturmaktadır. Bu kap tutma olayı diğer stellerde, Avrupa stellerinde yok. Onun için şimdiden Hakkâri stellerinin, stilistik olarak, ikonografik olarak Orta Asya ile bağlantılar gösterdiğini söyleyebilecek durumdayız. Elinde bir kap tutan insan figürlü mezar taşı geleneği Türklerde çok yaygın. Göktürkler'de başlayan bu geleneğe göre Türkler ellerinde sıkı sıkıya bir kap tutuyor. Bu açıdan da bir bağ olduğu belli." Sevin, resimdeki çadır figürlerinin de Orta Asya'daki çadır tipiyle benzerlik gösterdiğini söyledi. Hakkâri mezar stellerinin M.Ö. 1200 yıllarına ait olmasına karşılık, Göktürlere ait mezar taşlarının ise M.S. 6.-7. yüzyıllarda görüldüğünü belirten Sevin, şöyle devam etti: "Arada 2 bin yıllık bir zaman farkı var. Bu zaman farkını tatmin edici belgelerle açıklamadan Türk adını kullanmak biraz zor ama Orta Asya'yla ilişkili olduğunu çok rahat söylüyorum. Belki Türk değil, Öntürk (prototürk) tabirini kullanmak lazımdır."

2001 yılında bölgede yaptığı araştırma 2001 yılında durdurulan Veli Sevin'in şu sözlerine kulak verelim: "Bu steller Doğu Anadolu ve Azerbaycan ile Orta Asya bozkırları arasındaki kadim münasebetleri maddesel kültür verileri yeni baştan ele almanın gerekliliğini ortaya koyacak öneme sahiptir." (Veli Sevin, Hakkâri Taşları, Gizemin peşinden, s.110, Ankara-2015)

Hakkâri Yüksekova Gavuruk Yaylası'ndaki kaya resimleri Türkiye'nin en yüksek rakımdaki resimlerdir. Bu denli ulaşılması zor yüksekliğin tercih edilmesi Asya'daki Türk Dünyası'ndaki resimlerin alanlarını hatırlatıyor.

Denizli'de Ön Türk Tamgaları: İslamiyet'ten önce mi geldiler?

Denizli Doğa Sevenler Derneği (DOSEV) Başkanı Ümit Şıracı ve arkadaşlarının, Bozkurt İlçesi'ne bağlı İnceler Beldesi'nde yaptıkları keşif, tarih kitaplarını değiştireceği iddia edildi.

Üzerinde Göktürk alfabesiyle yazılan yazıların bulunduğu kayanın, Türkler'in Batı Anadolu'ya İslamiyet'ten önce geldiklerini ortaya koyduğu ileri sürüldü. Çekilen fotoğrafları inceleyen tarih araştırmacısı Kürşad Baytok, işaretlerin Göktürk alfabesiyle yazıldığını ve Göktürkler'e ait olduğunu iddia etti.

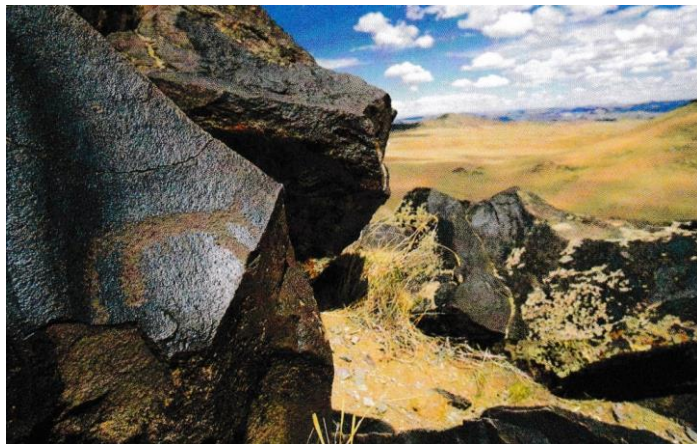
İşaretlerin çevirisini yapan araştırmacı Baytok, 'Üç Enenmiş At Aldı' cümlesinin kayada yer aldığını ve 8'inci Yüzyıl'a ait olabileceğini ileri sürdü. Eserin korunması ve kayda alınması gerektiğini belirten Baytok, "Ortaya çıkan bu önemli eser, kesinleştiği takdirde Türklerin Batı Anadolu'ya İslamiyet'ten önce geldiklerinin kanıtı olacak. Tarih yeniden yazılabilir. Türklerin Anadolu'ya gelişi kitaplarda 1071 Malazgirt Savaşı olarak yazıyor. Ancak bulunan eserler bunun daha eski olduğunu gösteriyor" dedi.

Kayanın üzerindeki alfabenin 10'uncu Yüzyıl'da kullanımının bırakıldığını belirten Baytok, "Bu da Göktürkler tarafından kullanılan alfabelerde yer alan şekillerin 8'inci Yüzyıl'da kullanılmış olma ihtimalini ortaya çıkarıyor. Bu da Türkler'in bu tarihlerde Anadolu'da özellikle de Batı Anadolu'da bulunduğu anlamına geliyor" diye konuştu. (12 Ekim 2012 Cuma günü gazeteler)

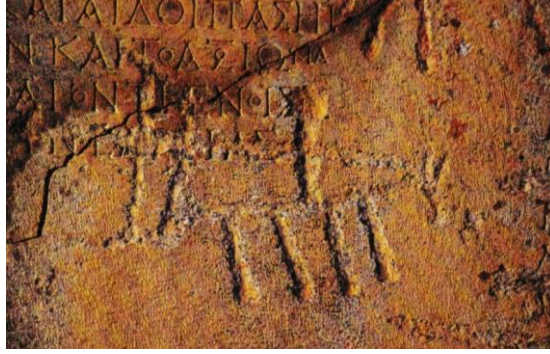
***

Taşlardaki resimler, Somuncuoğlu'nun hayatına çıkmamak üzere girmiştir. Türkiye'den başlar. Tarihçilerle görüşür ve sonra yukarıdaki coğrafyaya yolculuğa çıkar, tamgaların peşine düşer. Bu yolculuğa beraber çıkalım.

Mandil Haykhın (Üç Tepsi Dağı)

“Mandil Haykhın (Üç Tepsi Dağı) Dağı’nda gördüğüm kaya resimleri, Kars Kağızman Camuşlu köyünde tekrar karşıma çıkıyor ya da Kütahya Çavdarhisar’daki Aizonia Tapınağının duvarlarına işlenmiş resimler kalkıp Altay dağlarına gidiyordu sanki.

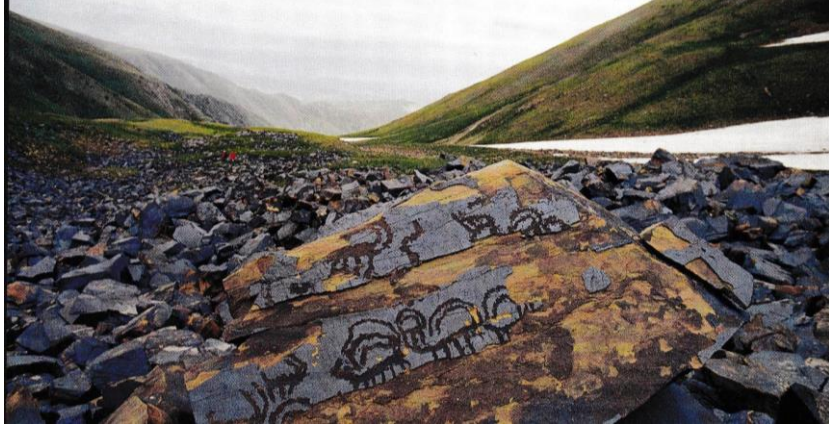
Aizonia Tapınağına çizilmiş suvari resmi

Gavuruk Yaylası’ndaki kaya resimleri ile Saymalı Taş’taki resimler arasında şaşırtıcı benzerlikler” vardır diyen Somuncuoğlu, özellikle ‘dağ keçisi’ ve ‘ok-yay’ tamgasıyla örtüştüğü söyler.

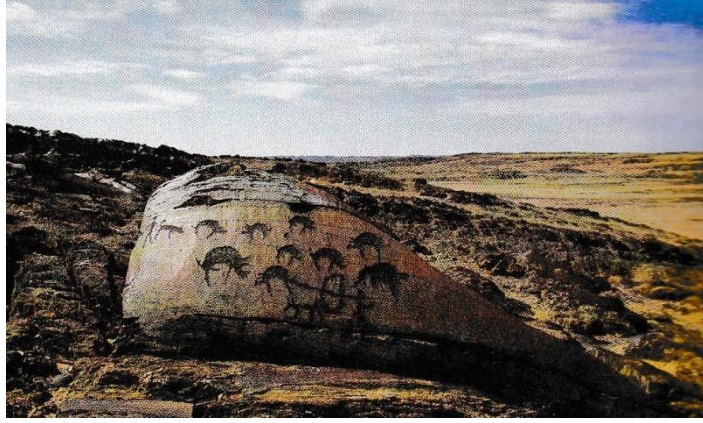

Kayalardaki resimler iki metotta yapılmıştır. Resimler için dövme ve kazıma teknikleri kullanılmıştır. Tamgalı Say’da belirgin öge “Uçan at”, saymalı Taş’da ise “Gökyüzü arabaları”dır. Yine bu bölgede bulunan “Güneş adam” sembolü Gobi’den Anadolu’ya kadar olan coğrafyada görülür. Saymalı Taş’ta bulunan araba resmi Pazırık’ta bulunan ve Petersburg Ermitaj Müzesi’nde sergilenen “Pazırık arabası”ile büyük benzerlik gösterir.

Gobi ölü'nde kurumuş bir nehir yatağında bulunan resimler, buranın geçmişteki iklimi hakkında bilgi verir. Resimlerdeki av sahnelerinde geyik, dağ keçisi gibi hayvanlar görülür.

Bu resimler, tarihçilere önemli bir uyarıdır. Tarih yazarken, tarihi olayları araştırırken o dönemin iklimi nedir diye araştırılması gerekir.

Çamuşlu'daki kaya resimlerinden biri

Çavdarhisar'daki Aizonia kentinin duvarlarında görülen süvari resimleri MS. Binli yılların başında Anadolu'ya yerleşmek için gelen Türk boylarına aittir. Aynı resimleri Sibirya'daki Lena Nehri boylarında görürüz. Kars Kağızman'a bağlı Camuşlu köyündeki Yazılıkaya ve Kurbağa

ile Saban köyündeki “Geyikli Tepe” kaya resimleri açısından şu an için Türkiye’nin en zengin bölgesidir.

Saymalı Taş’ta görülen tamgaları Erzurum Cunni mağarasında da görürüz. Erzincan’ın Kemaliye Vadisinde’ki “Kartal okçusu”, Ordu Mahmudiye’deki üç satırlık Runik yazı, İzmir, Ödemiş Konaklı beldesindeki soğukluk Deresi bölgesindeki kaya resimleri için ön Türkler veya Erken Türklerden kalmıştır diyebiliriz. Bu resimlere her yıl tesadüfen bulunan resimler ekleniyor. Denizli’de ve Kars’ta bulunan yeni resimler gazetelerde haber olmuştur.

Erzurum Cunni mağarası

Bu tür araştırmaların en büyük düşmanı Anadolu’da Antik Çağdan bu yana gelen yer adlarının değiştirilmesidir. Anadolu’da birçok köyün, mevkiinin adı Rumca (Romaca) ve Ermenice diye değiştirildi.

İzmir, Ödemiş Konaklı’daki kaya resimlerinden biri

Servet Somuncuoğlu’nun 2007 yılında görüştüğü, Türk tarihi üzerine araştırmalar yapan ve kitaplar yayınlayan Sencer Divitçioğlu acı acı dert yanar. Bodrum’da iki yer adı değiştirilir. Kaplangu ve Salanpars. Oysa bu iki isimde Türkçedir.

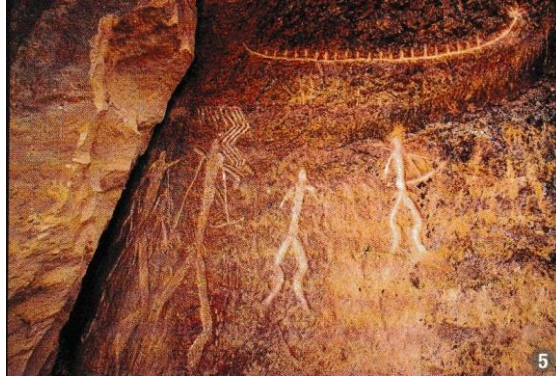
Yetmişli yılların sonunda başbakanlık görevinde bulunan Rahmetli Ecevit, İçişleri Bakanlığı’nda görevli yer değiştirme komisyonundan acı acı dert yanmıştır. Bu komisyon ne

zaman kuruldu, görev tanımı nedir, bilmiyorum? İsim değiştirme kıstasları nedir, belirsiz. Ama Anadolu'daki Ön Türk izlerini sildikleri kesindir.

Araştırmacı Somuncuoğlu, gezilerinden sonra şu kaniya varır; "Sibirya'nın Kuzey kutbuna yakın uç noktalarından başlayıp, bizim tespit ettiğimiz kısımda Anadolu'nun uç noktalarındaki Konaklı'ya kadar gelen tarih öncesine ait kaya resimleri üzerinde çok daha fazla düşünmek, tartışmak gerekiyor. Kesin hüküm için çok erken fakat gördüğümüz şu ki bütün kaya resmi alanlarındaki kodlar ortak, tarz ve üslup aynı, figürler benzer, çizimler ya kazıma, ya da dövme tekniği ile yapılmış..." (Sibirya'dan Hakkâri'ye Taşlardaki Türkler ve Bozkır Kavimleri, Atlas, sayı 177,S, 141-146, Aralık-2007)

Kaya resimleri gelişgüzel yapılmış değil. Belirli bir inanç sistemini yansıtır. Resimlerde ölüm, ata kültürü, mezar... gibi nesnelere var. Bütün resimler bir anlam ifade ediyor.

Kaya resimleri açısında Anadolu'ya en yakın bölge Azerbaycan. Bakü'ye 50 kilometre uzaklıktaki Gobustan bölgesinde yüzlerce kaya resmi bulunuyor.

Azerbaycan bilimler akademisi öğretim görevlisi Prof Dr. Veli Aliyev kaya resimleri için şu tespitte bulunur: "Kaya üstü resimlerinin en zengin kaynakları, Eski Türk nesillerine mahsustur. Eski Türk nesilleri Asya ve Avrupa kıtasında çok geniş alana, tarihin en eski dönemlerinde yayılmışlardır... Gobustan'da çok eski zamana dayanan ve birbirlerini takip eden kaya resimleri Taş Çağı'ndan başlar ve tarih öncesi diğer çağlarla devam eder.(Sibirya'dan Hakkâri'ye Taşlardaki Türkler ve Bozkır Kavimleri, Atlas, sayı 177, Aralık-2007)

Taşların bulunduğu alanlarda farklı inançların olduğunu görürüz. Bazılarında şamanizm karşımıza çıkarken, bazı alanlarda "Gök Tanrı" inancı karşımıza çıkar. Bu alanların bir mabet ve özel mezar alanı olduğu bazı araştırmacılar tarafından öne sürülmektedir.

Kıpçak bozkırında bulunan bazı kurganlarda görülen ölü yakma geleneği de bu bakış açısıyla incelenmelidir. Çin'de bulunan Sarı Uygurlar farklı dinlerden sonra Tibet Lamaizmi'nde karar kılmışlardır. Yirminci yüzyılın başına kadar sarı Uygurlar, ölülerini ya yüksek yerlere bırakıyorlardı veya yakıyorlardı. Bu açıdan baktığımızda bazı Ön Türk boylarının komşularının inançlarından etkilendiğini öne sürebiliriz.

Kazakistan'da uzun yıllardır "Zaysan Türk Mirası" kazı alanında çalışmalar yürüten Doç. Dr. Ayman Dosımbayeva'nın tespitleri şöyle: "Kaya üstü resimleri üzerine 25 yıldır araştırma yapıyorum. Kazakistan topraklarının birçok yerinde, özellikle dağlık bölgelerdeki kayalarda resimler bulunuyor... Orta Asya kaya resimlerine genel olarak bakarsak, Kazakistan'dan Anadolu içlerine kadar uzanan bölgedeki resimler çok büyük benzerlikler taşıyor. Hatta aynı benzerlikleri Moğolistan'ın birçok yerinde, Gobi Çölü'nde, Altay, Tuva, Hakasya bölgelerindeki resimlerde de görürüz. Kayalara yazılmış damgalar bize öneli ipuçlarını verir. Örneğin Zaysan, Tamgalı Say, saymalı Taş'ta, Anadolu'da ortak damgalara rastlanıyor. Damgalar hem bireylerin, hem de bireylerin, bağlı bulunan boyların mührü gibidir. Örneğin eski bir Türk boyunun damgasını Anadolu'daki kaya resmi alanlarında -tespit edilmiş-ki aynısını Kazakistan'daki Zaysan'da görmek mümkün. (Atlas Dergi (Aralık 2007), sayı:177, s.146, Sibirya'dan Hakkâri'ye Taşlardaki Türkler ve Bozkır Kavimleri)

Somuncuoğlu'nun çabaları sonuç vermiş ve TRT'de yayınlanan belgesellerden sonra deyim yerindeyse Anadolu'dan kaya resimleri fıskırmıştır. Dr. Mustafa Aksoy, Somuncuoğlu'yla beraber Ankara'nın Güdül ilçesinin Salihler ve Adalıkuşu köylerinde MÖ.3000 yılından MS. Bin yıllarına kadar değişen tarihlerde kazınmış binden fazla tamga bulmuşlardır. Dr.Mustafa Aksoy araştırmalarını milattan Önce ANADOLU'DA TÜRK İZLERİ adıyla Tarih dergisinin Nisan 2011 tarihinde yayınlamıştır. Konuyla ilgili yapılan belgesel Haziran 2011'de yayınlanmıştır.

Taşların dışında ön Türklerle ilgili belgeler kurganlardır. Ancak başta Trakya'da olmak üzere binlerce kurgan karayolları veya DSİ'nin hafriyat ihtiyacı için ortadan kaldırılmıştır. Bir o kadarı da definciler tarafından tahrip edilmiştir.

Taşlar, tarihte bilinen bazı varsayımları sarsıyor. Türkleri Orta Asya halkı gösteren varsayımlar her geçen gün sarsılıyor. Türklerin ana yurdunu Azerbaycan, Hazar Denizi ve Kazakistan'ın Kuzey'i, Balkaş Gölü civarı olarak düşünürsek bütün taşlar yerine oturuyor. Ön Türkler, buradan Avrupa ve Çin'e kadar olan bölgeye yayılmışlardır. Bölgede tabii ki başka halklar da yaşıyordu. Hazar Denizi'ne adını veren (Kaspi Denizi) Kaslar, Volga'nın kaynaklarına yakın bölgelerde Fin-Ogur halkları, Kırım ve civarında Germanlerin ataları, Baltık kıyılarında Slavlar ve Rusların ataları kuzeydeki ormanlarda yaşıyordu.

Var sayılanın aksine Merkezi Asya'dan göçün tek nedeni kuraklık değildir. Zeki Velidi Togan, 2-11 Temmuz 1932 toplanan Birinci Türk Tarih Kongresi'nde göçün sadece kuraklık sebebiyle değil, siyasi sebepleri olduğunu öne sürer. Togan, bu konuda El-Biruni ve Barthold'u kaynak gösterir.(Atlas Tarih, sayı 27, s, 117)

Türklerin 1071'de Anadolu'ya geldikleri tezi bulunan kaya resimleriyle her geçen gün çürüyor. Değerli tarihçimiz Halil İnalçık Bizans'ın Bursa ve çevresine 900'ü yıllarda Bulgar Türklerini ve daha sonra Sırp'ları yerleştirdiğini yazmıştır. (Halil İnalçık, Devlet-i Aliyye-1 s:18)

Mehmet Eröz, "Hristiyanlaşan Türkler" adlı eserinde şu bilgileri verir;

"M.S.530 yılında iki kol halinde Balkanlara akın yapan Bulgarların bir kolu Bizans ordusuna yenilir. Esir düşen Bulgarlar Trabzon havalisine, Çoruh ve yukarı Fırat bölgelerine

yerleştirilmişlerdir. Trabzon yöresinde Bulgar Dağı ve Kars, Erzincan, Adıyaman, Van Gölü Havzasında çok sayıda yerleşim adı tespit edilmiştir (Bilgin, 2007: 98). Bundan iki asır sonra, 755 yılında Araplara karşı savaşı için Tohma ve Ceyhan yöresine Bulgarları yerleştirirler. Daha sonraki asırlarda Bizans, Anadolu'ya Bulgarların yerleştirmeye devam ederler”

Bizans, Kumanların 1095 yılında yaptığı katliam nedeniyle dağılan Peçenek Türklerini Anadolu'ya yerleştirmiştir. Harezm bölgesinden Peçeneklerinden peşinden gelip, onları kovalayan Uzlar, 1065 yılının kışında Tuna'yı aşmış, Balkanlara inerler ve Mora'ya kadar akın yaparlar. Ancak Uz boyları, açlık ve hastalıktan kırılmışlardır. Dağılan Uz boyları Bizans'ın hizmetine girmişlerdir. Bizans bunları da Anadolu'ya göndermiştir. Anadolu'ya gönderilen Türklerin büyük bir kısmı ikta sistemine göre yerleştirilmişlerdir.

Peçenek Garnizonları Suriye sınırındaki kentlere, Adana'daki Misis Kalesi'ne yerleştirilirler. Rasonyi ve Kurat eserlerinde Ankara ve Aksaray yöresindeki Peçenek isimli köylerin bu dönemde kurulduğunu belirtirler.

Peçenek ve Uz kökenli Türkler sadece sınır bölgelerine değil, Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesine de yerleştirilmişlerdir. Dil uzmanı Prof. Dr. Necati Demir, “Karadeniz'in Kuzeyinde Peçenekler” adındaki bildirisinde² Canik Bölgesi, Sivas, Giresun, Trabzon, Rize, Bayburt, Şavşat (Artvin), Erzurum'un Oltu, Şenkaya, İspir yörelerindeki yer adlarını ayrıntılı olarak belirtir.

Peçenek Garnizonları Suriye sınırındaki kentlere, Adana'daki Misis Kalesi'ne yerleştirilirler. Rasonyi ve Kurat eserlerinde Ankara ve Aksaray yöresindeki Peçenek isimli köylerin bu dönemde kurulduğunu belirtirler. Ankara civarında Peçenek ismini taşıyan beş köy vardır.

Karadeniz Kuzeyinde yaşamış Türk Kavimlerinin damgaları başta Doğu Karadeniz bölgesi olmak üzere Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunması hem Kafkaslardan gelen Türklerin bir kısmının geri dönmeyip, bölgede kaldığını ve Bizans'ın Türkleri yerleştirdiği Türklerin çok sayıda olduğunu gösterir.

Son dönemlerde bu konuda yeni bir haber çıkmıştı; Kars'ta yeni kaya resimleri bulundu.

Anadolu'da Türk izlerini taşıyan milattan önce dönemlere tarihlenen yeni kaya resimleri ve kurgan mezarlar tespit edildi. 30 yıldır 1071 öncesi dönemlere ait Anadolu'da Türk izlerini araştıran Atatürk Üniversitesi Eski Çağ Tarihi Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Alpaslan Ceylan, Kars'ta bir dağın tepesinde tespit edilen, Anadolu tarihi açısından bilimsel öneme haiz buluntuların güvenliği sağlanmadan tam yerlerinin açıklanmayacağını söyledi.

---

² “Karadeniz Bölgesi Ağızlarında Kıpçak Türkçesi Özellikleri-Bildiri” Dördüncü Uluslararası Türk Dili Kurultayı, İzmir-25-29 Eylül 2000.

Prof. Ceylan, Türklerin 1071'deki Malazgirt Savaşı'ndan çok daha önce Anadolu'ya girdiklerini bilimsel olarak ispatlayan çalışmalarıyla tanınıyor. Kaya resimleri, taş heykelcikler, yazıtlar Anadolu'daki Türk izlerini bilim dünyasına sunuyor. Bu konuda Kağızman Geyiklitepe Kaya resimleri, Hakkâri Taşları olarak bilinen 13 dikili taş (stel) ve Trişin kaya resimleri, Van'daki Narlı Huşş ve Yedi Salkım mağaralarındaki kaya resimleri, Erzurum Cunni mağarası kaya resimleri Anadolu'da erken dönem Türk izlerinden bir kısmını oluşturuyor. Yaklaşık 30 yıldır Doğu Anadolu'da dağ taş demeden bilimsel yüzey araştırmaları yapan Ceylan bu yılki araştırmalarında Anadolu'da Türk izlerine ışık tutacak yepyeni bulgulara ulaştı. Kars'taki yüzey araştırmaları sırasında M.Ö. 3000-2000 yılları arasına tarihlendiği tahmin edilen kaya resimleri ile benzer döneme ait olduğu düşünülen kurgan tipi mezarlara ulaştı. Türk kültürüne ait kaya resimleri ve kurganların Anadolu tarihi açısından çok önemli olduğuna dikkat çeken Prof. Ceylan, Orta Asya, Kafkasya ve İran'ı bilmeden bu buluntuların değerlendirilemeyeceğini belirtti... Yeni buluntular Anadolu tarihine ışık tutacak. 20 yıldır Kültür Bakanlığı izni ile ondan önce de 10 yıl bağımsız olarak Doğu Anadolu'da araştırmalar yaptım. Moğolistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, İran ve Azerbaycan'da her yıl araştırmalar yapıyorum. Daha önce bulunan Erzurum Cunni mağara resimlerinin tahrip edildiğine dikkat çeken Prof. Ceylan, bu nedenle yeni buluntuların koordinatlarını vermekten çekiniyor. Gerekli koruma önlemleri alınıncaya kadar yerlerini gizli tutulacağını söyleyen Ceylan, "Anadolu'da Türk izlerini yok etmeye çalışanlar var. Boynuna fotoğraf makinesi asıp kendisine araştırmacı süsü verenler yer tespiti yapıldıktan sonra gece bunları tahrip ediyorlar" dedi.

***

Şu ifadelerle "Taşların İzinde Geçen Bir Ömür ve Taşların Coğrafyası" isimli yazımı noktalamak istiyorum: Nisan 2005'te Sivil Toplum Kuruluşları Girişimi tarafından düzenlenen "Türk-Ermeni İlişkilerinde Tarihi Gerçekler Paneli"nde İTÜ'de konferans veren Avusturyalı yazar ve belgesel film yapımcısı **Erich Feigl**, konuşmasındaki son sözlerini unutmamak gerekir:

*"This land is yours. You didn't settle in Anatolia after the Battle of Malazgirt. **Archeological findings at Catalhoyuk** prove that you have been here for more than 10,000 years."*

Türkçesi: "Bu topraklar size ait. Sizler Anadolu'ya Malazgirt zaferiyle yerleşmediniz. Çatalhöyük'teki arkeolojik bulgular, sizlerin 10.000 yıldan uzun süredir burada

bulduğunuzu kanıtlamaktadır³.”. **Selahi Diker** “**Türk Dilinin Beşbin Yılı**” isimli eserinde şunları yazmaktadır “Sir Henry Rawlinson’un Sümer dilini Turanî bir dil olarak tanımladığı dönemde **Sümer uygarlığı** henüz keşfedilmemişti. Bilim adamları onların, büyük Sami uygarlığı içinde yaşayan geri bir toplum olduğunu düşünüyordu. Daha sonra arkeolojik araştırmalar **Sami uygarlığının** asıl dayanağı olan büyük Sümer gerçeğini ortaya çıkarınca Batı bilim çevreleri Sümerlilere atfedilen Turanî damgasını bırakıp onların bilinmeyen bir dile ve ırka sahip oldukları tezini ortaya attılar. Böylece yüzyılımızın başında tarihçi Prof. Goodspeed Sümerlerin Samilerden üstün bir uygarlığa sahip olduklarını fakat hangi ırka mensup oldukları bilinmeyen bir millet olduğunu yazıyordu.”

TEŞEKKÜR

Resim ve anılarıyla yazıma katkıda bulunan Turgay Tüfekçioğlu, Oğuz Mete Yıldırım ve Celil İnce’ye teşekkür ederim.

KAYNAKÇA:

- Atlas Dergi (Aralık 2007), sayı:177, Sibiryadan Hakkâri’ye Taşlardaki Türkler ve Bozkır Kavimleri
- ARTAMANOV M. İ. , Hazar Tarihi, İstanbul-2004
- CHAVANNES, Edourd, Batı Türkleri İstanbul-2013
- CRAWFORD, Harriyet, Sümer ve Sümerler, Ankara-2010
- CHİLDE, V. Gordon, Doğunun Prehistoryası, Ankara-2010
- DİKER, S, Türk Dilinin Beş bin Yılı, Töre Yayın Grubu, 2003.
- DOĞAN, İsmail, Kafkasya’daki Göktürk (Runik) İşaretli Yazıtlar, Ankara-2000, TDK yayını
- DOĞAN, İsmail, Doğu Avrupa’daki Göktürk (Runik) İşaretli Yazıtlar, Ankara-2002, TDK yayını
- ERZEN, Afif, Doğu Anadolu ve Urartular, Ankara-1990, TTK yayını
- FİRİDUN Ağasioğlu, Taşbaba, İstanbul-2014,
- GAREY, Begmurad, 5 bin Yıllık Sümer Türkmen Bağları, İstanbul-2004
- GEORGE, Vernadsky Rusya Tarihi İstanbul 2009
- GUMİLEV, L. N. , Hazar Çevresinde Bin Yıl, İstanbul-2009
- KAZAKİSTAN ve KAZAKLAR, Kazakistan Bilimler Akademisi, İstanbul-2013, S
- LOVPAŞE, Eski Hatıpsa Kentinden Mesajlar, Ankara-2012
- MACQUAN, G, Hititler ve Hititler döneminde Anadolu, Ankara-2009
- MİRŞAN, Kazım, Türklerin Kaybolan Ataları, Bursa-2011
- POROY, A. Akif, Ön-Türkler, İstanbul-2015
- SEVİN, Veli, Anadolu Arkeolojisi, İstanbul-2011
- SEVİN, Veli, Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası, Ankara-2013, TTK yayını
- SEVİN, Veli, Hakkâri Taşları Gizemi Peşinde, Ankara-2015, TTK yayını
- SOMUNCUOĞLU, Servet, Saymalı Taş, Gökyüzü Atları, İstanbul-2011, AC Yapı
- TURAN, Osman, Sümer ve Türk Dillerinin Tarihle İlgisi, İstanbul

³ Tufan Türeç, 22 Nisan 2005, <http://www.hurriyet.com.tr/prof-erich-feigl-in-carpici-gercekleri-313596>

- TÜFEKÇİOĞLU, Turgay, Türkiye ve Şeytan Üçgeni, İstanbul-2006
- TUNCAY, Bahtiyar, Ön Türk Tarihi Araştırmaları, İstanbul-2017
- VASARY, Istvan Kumanlar ve Tatarlar, İstanbul-2008
- VERNADSKY, George Moğollar ve Ruslar, İstanbul-2007
- VERNADSKY, George Rusya Tarihi Vernadsky, George İstanbul-2009
- ZEHTABİ, Muhammed Taki, İran Türklerinin Eski Tarihi İstanbul-2010